

Т.О. Чайка, канд. екон. наук
Полтавська державна аграрна академія

ОЦІНКА ВАРТОСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ РЕНТИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Проблема підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки пов'язана сьогодні з його інноваційним розвитком, який має відповідати не лише внутрішнім потребам, а й забезпечувати гідну позицію України у світовій економіці. В умовах глобалізації стратегія розвитку аграрного сектора економіки повинна створювати умови щодо залучення світових потоків фінансового, інтелектуального капіталу та інновацій, що тісно пов'язано із формуванням і розподілом інтелектуальної ренти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми рентних відносин стали темою наукових досліджень таких вчених, як: О.С. Гайфутдінова, А.Д. Луцев, О.В. Мудра, Г.З. Суша та ін. Однак сьогодні актуальним є оцінка інтелектуальної ренти в аграрному секторі економіки з урахуванням інноваційного розвитку галузі.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення особливостей оцінки інтелектуальної ренти в аграрному секторі економіки.

Виклад основного матеріалу досліджень. Глибинні зміни технологічного базису суспільного виробництва створюють передумови розвитку інтелектуального капіталу, який визначає структуру національної економіки, якість виробництва товарів і послуг, ефективність функціонування всіх суб'єктів господарювання. Розвиток інтелектуальної праці та її частка у виробничих процесах є важливими факторами, які визначають конкурентоспроможність країни у світовій економіці, її експортні можливості та частку у світовому грошовому доході.

У зв'язку з цим інтелектуальний капітал, як нову і складну категорію, доцільно визначати через коло його складових (людський капітал, інтелектуальні активи), які доповнюють одна одну, оскільки вони за своїм змістом неоднорідні та мають свої особливості, є джерелом утворення інтелектуальної ренти. На нашу думку, інтелектуальна рента є формою економічної реалізації різних видів власності на інтелектуальні ресурси й інноваційні продукти, це дохід понад той мінімальний рівень, який потрібний для залучення інтелектуальних ресурсів в цю сферу діяльності.

Слід зазначити, що питання інноваційного розвитку аграрного сектора економіки пов'язані з його інноваційним потенціалом, який являє собою сукупність ресурсної, внутрішньої та результативної складових, які співіснують і взаємообумовлюють одна одну і проявляються як триєдина сутність (рисунок).

Структура інноваційного потенціалу аграрного сектора економіки

Джерело: розвинуто ідею [1].

У зв'язку з цим постає необхідність дослідження складових інноваційного потенціалу в аграрному секторі (таблиця).

Механізми розвитку складових інноваційного потенціалу аграрного сектора економіки

Складові інноваційного потенціалу	Заходи механізму розвитку	
	організаційні	економічні
1	2	3
I. Інтелектуальний потенціал	Законодавчо-нормативне забезпечення. Наукова підтримка. Охорона прав інтелектуальної власності. Формування інфраструктури ринку інновацій. Інформаційне забезпечення. Система мотивації. Координація між інноваційними проектами та командою. Зв'язок організації із зовнішніми контрагентами з метою своєчасного забезпечення спеціалізованими знаннями. Дисципліна управління знаннями та забезпечення інформацією. Синхронізація цілей на різних рівнях управління організацією з одночасним подоланням спротиву інноваціям	Оцінка ефективності виробництва. Маркетингове забезпечення. Підвищення ефективності ресурсного потенціалу. Ціноутворення. Інноваційно-інвестиційне проектування. Інноваційно-інвестиційна політика. Забезпечення просування генерованих ідей від концепції до комерціалізації

<i>Продовження таблиці</i>		
1	2	3
II. Виробничо-технологічний потенціал	<p>Розвиток земельних відносин та форм господарювання. Дорадча діяльність. Стандартизація та сертифікація. Диверсифікація. Інформаційне забезпечення. Стратегічне планування. Організаційний потенціал. Організаційна структура. Структура управління. Система мотивації. Інституційне забезпечення аграрної науки, розвиток інноваційної інфраструктури через створення бізнес-інкубаторів, наукових парків та інших структур. Аграрний ринок.</p>	<p>Підвищення конкурентоспроможності. Ринкова інфраструктура. Розробка системи мотивації працівників.</p>
III. Науково-технічний потенціал	<p>Наукова підтримка. Інформаційне забезпечення. Система мотивації. Дисципліна управління знаннями та забезпечення інформацією. Підвищення статусу науковця та наукової діяльності. Підвищення статусу аграрних наукових досліджень. Організація наукових досліджень за програмно-цільовим методом. Формування ринкової системи розповсюдження сільськогосподарських знань та інформації. Розвиток самоврядування в управлінні аграрною наукою. Активізація співпраці з іншими країнами в напрямі спільних пріоритетних наукових досліджень, обміну досвідом, технологіями, результатами науково-технічної діяльності. Зміна форм власності дослідної бази аграрної науки</p>	<p>Фінансова підтримка науковців та наукової діяльності. Розробка системи мотивації працівників. Капіталізація ресурсної бази аграрної науки. Фінансове забезпечення розроблених програм. Залучення державних та кредитних коштів, іноземних інвестицій і грантів</p>
IV. Фінансово-економічний потенціал	<p>Законодавчо-нормативне забезпечення. Інформаційне забезпечення</p>	<p>Державний протекціонізм. Система пільг і дотацій. Пільгове кредитування. Загальнодержавні та регіональні програми розвитку сільських територій</p>

Джерело: авторська розробка.

Отже, розвиток людського капіталу в сучасних умовах стає одним з ключових чинників забезпечення конкурентних переваг аграрного сектора економіки. Стратегія інноваційного розвитку з урахуванням концепції людського капіталу вимагає створення якісно нових, потрібних у сільськогосподарському виробництві людських ресурсів, які повинні постійно оновлюватись, еволюціонувати та вдосконалюватись. Роль висококваліфікованих кадрів постійно зростає, тому підготовка кадрів, здатних ефективно розвивати виробництво та швидко і гнучко пристосовуватись до змін є пріоритетною проблемою. Вирішення даної проблеми можливо за умови формування та розвитку таких найважливіших якостей працівників в "новій економіці" [2]:

- 1) висока здібність і мотивація до навчання;
- 2) базові навички (уміння працювати з інформацією, комп'ютерна письменність);
- 3) уміння організувати комунікацію (здатність артикулювати ідеї і слухати);
- 4) адаптивність (творчість, формулювання і вирішення проблем);
- 5) навички самовдосконалення (мотивація, постановка цілей, індивідуальний розвиток);
- 6) групова ефективність (навички міжособового спілкування, ведення переговорів і вміння працювати в команді);
- 7) навички роботи, вплив на інших (організаційна ефективність і лідерство).

В основі розвитку нової інноваційної концепції підготовки фахівців для аграрного сектора економіки лежить принцип: ставитися до системи навчання персоналу не як до витрат на відновлення робочої сили, а як до довгострокових інвестицій, необхідних для подальшого розвитку.

Таким чином, визріла проблема необхідності комплексного, інституційного аналізу проблем формування, реалізації та розвитку людського капіталу сільського господарства, дослідження та приведення в дію тих факторів, які є визначальними для цього в умовах становлення соціально орієнтованої ринкової економіки України.

Використовуючи інтелектуальний капітал, сільськогосподарське підприємство розвивається за інноваційною стратегією, яка, на нашу думку, забезпечує ефективну довгострокову динаміку його розвитку шляхом впровадження інноваційних рішень. При цьому результативність інноваційної стратегії розвитку підприємства в аграрному секторі економіки може бути оцінена шляхом визначення інтелектуальної ренти на рівні підприємства (IP^H) за формулою (1) [3]:

$$IP^{\Pi} = D - B - \Pi_{\Pi}^{\Pi}, \quad (1)$$

де D – доходи від усіх видів діяльності (виручка від реалізації продукції, операційні, інвестиційні та фінансові доходи) за рік, грн;

B – витрати за всіма видами діяльності (собівартість продукції, операційні, інвестиційні та фінансові доходи) за рік, грн;

Π_{Π}^{Π} – нормативний прибуток підприємства за рік, грн:

$$\Pi_{\Pi}^{\Pi} = BK \times K_{\Pi}^{\Pi}, \quad (2)$$

де BK – власний капітал підприємства на кінець року, грн;

K_{Π}^{Π} – середньогалузеве значення рентабельності власного капіталу за даними державної статистичної звітності, %.

Висновки. Таким чином, з метою підвищення інноваційної активності персоналу необхідним є його матеріальне стимулювання. Наявність інтелектуальної ренти повинна бути пов'язана з матеріальним заохоченням авторів об'єктів інтелектуальної власності та сприяти комерціалізації інновацій. Існує два варіанти організації преміювання працівників – заохочення в рамках існуючих нормативних актів і шляхом розробки положення про матеріальне стимулювання працівників на внутрішньофірмовому рівні. Оскільки поняття та оцінка інтелектуальної ренти ще не відпрацьовані, то цілком можливе застосування другого варіанта.

Отже, потребують подальшого дослідження питання організації преміювання працівників інноваційного підприємства, які також є інновацією у сфері управління діяльністю. В основу можна покласти представлений розрахунок інтелектуальної ренти та Положення про порядок та умови стимулювання створення та використання інтелектуальної власності. При цьому якість управлінського апарату повинна також відповідати цілям та задачам стратегії інноваційного розвитку підприємства.

Бібліографічний список: 1. Гайфутдинова О.С. Управление инновационной конкурентоспособностью промышленных предприятий: автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05 / НАН России / О.С. Гайфутдинова. – Пермь, 2006. – 36 с. 2. Мудра О.В. Развитие людского капитала предприятия в контексте системы социального партнерства / О.В. Мудра // Вісник Донецького університету економіки та права. – 2011. – № 2. – С. 70–72. 3. Суша Г.З. Определение стоимости интеллектуальной ренты и материальное поощрение персонала / Г.З. Суша, А.Д. Луцев [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.pac.by/dfiles/001581_901190_lucevich5.pdf.

Чайка Т.А. Оценка стоимости интеллектуальной ренты аграрных предприятий. В статье определена структура инновационного потенциала аграрного сектора экономики и механизмы его развития. Раскрыты особенности определения интеллектуальной ренты на уровне предприятия.

Chaika T. Estimation of intellectual rent of agricultural enterprises. The article outlines the structure of agrarian sector's innovative potential and the mechanisms of its development. The dynamics and features of the intellectual rent at the level of enterprise are analyzed.